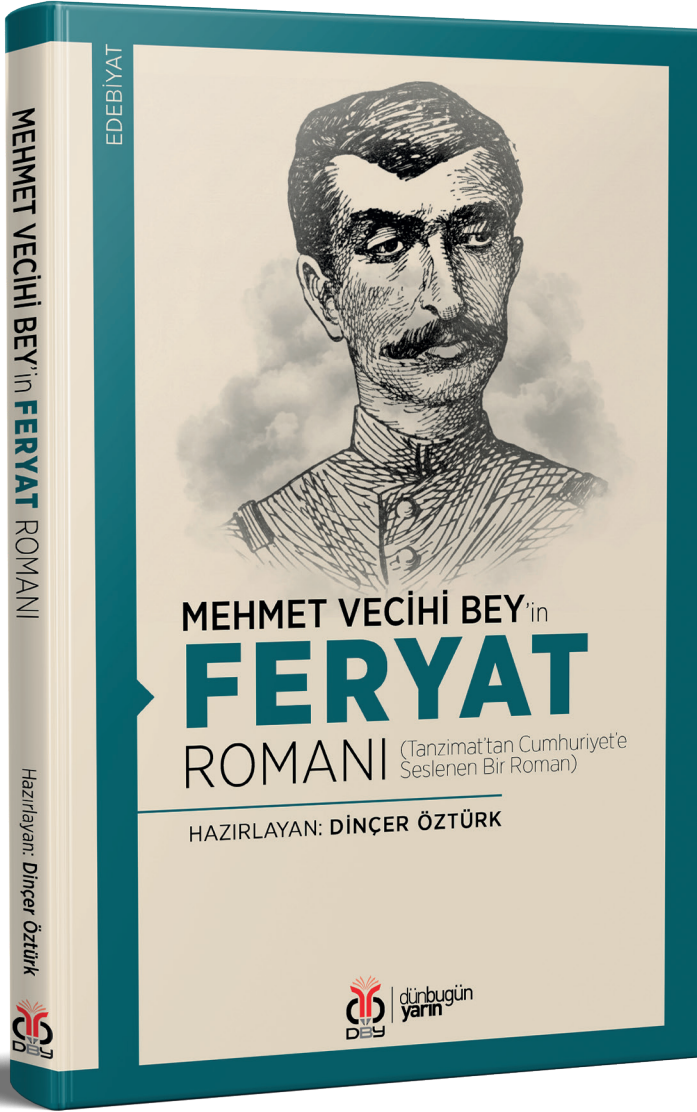

MEHMET VECİHİ BEY'in
FERYAT

ROMANI (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e
Seslenen Bir Roman)

HAZIRLAYAN: DİNÇER ÖZTÜRK

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 476

Edebiyat: 260

ISBN 978-625-5905-86-4

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Hazırlayan: Dinçer Öztürk

Kitap Editörü: Erdoğan Erbay

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Mehmet Vecihi Bey'in Feryat Romanı (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Seslenen Bir Roman)

Hazırlayan: Dinçer Öztürk (Doç. Dr.) ; Editör: Erdoğan Erbay (Prof. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

136 s. ; 13,5 x 21,0 cm ____ (DBY Yayınları ; No. 476)

ISBN 978-625-5905-86-4

1. Edebiyat 2. Klasik Türk Edebiyatı 3. Roman

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz 7

Giriş 13

BİRİNCİ BÖLÜM**MEHMET VECİHİ'NİN HAYATI VE ROMANCILIĞI** 21

1. Hayatı ve Sosyal Arka Planı 21

2. Edebi Kişiliği ve Üslup Özellikleri 22

3. Romanları ve Edebi Katkısı 23

4. Romanlarında Kadın, Aile ve Toplum 24

5. Mehmet Vecihi'nin *Feryat* Romanındaki Dili ve Anlatım Tarzı 25**İKİNCİ BÖLÜM****FERYAT ROMANI** 31

1. Romanın Konusu 32

1.1. Aşk, İhanet ve Kayıp 33

1.2. Toplumsal Baskılar ve Kadının Konumu 35

1.3. Yalnızlık 37

2. Romanın Olay Örgüsü 38

3. Romanın Kişileri 42

3.1. Nevzat: Mecburiyet ve Çöküşün İnsanı 42

3.2. Haver: Sevginin ve İhanetin Çelişkili Yüzü.....	44
3.3. Bihruz: İktidarın ve Kibirli Ayrımcılığın Temsili.....	46
3.4. Dadı: Sessiz Tanıklık ve Yalnızlık.....	47
3.5. Ahmet ve Komşular.....	48
4. Karakterlerin Roman Anlatısındaki Rolü.....	49
5. Zaman	51
5.1. Geçmiş: Anılar, Kaybedilen Mutluluk ve Başlangıçların Gölgeleri	52
5.2. Şimdiki Zaman: Kriz, Çöküş ve Kaotik Dönem	53
5.3. Gelecek: Belirsizlik, Umutsuzluk ve Ölümün Gölgesi	54
6. Zamanın Döngüsellığı ve Tekrarlanan Motifler.....	55
7. Zamanın Fonksiyonu ve Toplumsal Dönüşüm	55
8. Mekân	57
8.1. Yalı ve Boğaziçi: Lüks, Mutluluk ve Geçmişin Gölgeleri.....	57
8.2. Vaniköyü, Beylerbeyi ve Ahûrkapı: Yoksulluk, İzolasyon ve Toplumsal Dışlanma	58
8.3. Mahalleler: Sosyal Baskıların ve Dedikoduların Yeri	59
9. Mekânın Metaforik Anlamları: Zenginlikten Sefalet, Umuttan Çöküş.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

FERYAT	61
Sonuç	129
Kaynakça	135

Ön Söz

Edebiyat, insan ruhunun aynasıdır; kimi zaman en aydınlık yanlarımızı, kimi zaman da en karanlık, en kırılgan ve en çaresiz yanlarımızı gösterir. Bu eser ise, özellikle sonuncu türde, kalbimizin derinliklerinde saklı kalan yaraları dile getirir. Her satırında bir hayatın sancısını, bir zamanın izlerini ve bir mekânın ruhunu hissedeceğiniz bu roman, yalnızca bir hikâye anlatmaktan çok daha fazlasını yaparak insan olmanın, yaşamının ve bazen de yaşanamamanın acı gerçeklerine dokunur.

Mehmet Vecihi, dili ve anlatımıyla okuyucuyu adeta zamanın akışına, mekânın atmosferine ve karakterlerin karmaşık iç dünyalarına hapseder. Sayfalar ilerledikçe, salt bireysel trajedilerin ötesinde, bir toplumun çöküşünü, değerlerin yitirilişini ve insanın kendi varlığıyla mücadelesini görürüz. Kahramanların yaşadığı acılar, yalnızca onların değil, aynı zamanda içinde bulundukları toplumun, tarihsel sürecin ve dönemin ruhunun da birer yansımasıdır. Bu roman, okuru sadece dışarıdan bir gözlemci olmaktan çıkarıp, bir katılımcıya dönüştürür. Okudukça, karakterlerin hissettiklerine, düşündüklerine ve yaşadıklarına ortak olur; onların hayal kırıklıkları, umutları ve çaresizlikleriyle yüzleşiriz. İşte bu yüzden, metnin dili ve anlatımı sadece kelimelerden ibaret değildir; bir duygu, bir atmosfer, hatta bazen bir fırtına halini alır.

Mekân ve zaman, bu romanın ana unsurları olarak öne çıkar. İstanbul'un mistik, bazen hüznü sokakları; yalıların gizemli ve kapalı dünyası; yazarın detaylı ve ustaca betimlemeleriyle hayat bulur. Zaman ise, ne bir satırda ne de bir sayfada sadece bir kronoloji değil, kahramanların iç dünyalarının ve kaderlerinin değişimiyle bütünleşmiş bir süreçtir. Geçmişin pişmanlıkları, şimdinin sancıları ve geleceğin belirsizliği iç içe geçer.

Yazarın dili, klasik Osmanlıca ve modern Türkçenin ince-likli bir karışımıdır. Bu dil zenginliği, okuyucuya hem o dönemin ruhunu hem de evrensel insanlık hallerini bir arada sunar. Sadece sözcükler değil, cümlelerin yapısı, üslubun akıcılığı ve mecazların derinliği, metnin şiirselliğini ve trajedisini derinleştirir. Bu eser; bireysel trajedilerden toplumsal kırılmalara, zamanın ve mekânın izlerini taşıyan kapsamlı bir insanlık durumudur. Onun sayfalarında sadece bir dönemin değil, insanın kendi içindeki mücadelelerin, umudun ve karanlığın da hikâyesidir. Bu yolculuk zor, sancılı ve yıpratıcı olabilir; ama aynı zamanda büyüleyici ve düşündürücüdür. Okuyucuya düşen, sayfaların arasında saklı bu evrensel anlamları keşfetmek, kendi yaşamına ve insanlık hallerine dair yeni perspektifler bulmaktır.

Gayretli ve meşakkatli bir çalışmanın ürünü olan bu çalışmanın temel amacı, Ara nesil döneminin önemli isimlerinden Mehmet Vecihi'nin *Feryat* (1315/1899) romanını yalnızca Latin harflerine aktarmakla sınırlı kalmayıp; eseri edebî, yapısal, tematik ve sosyokültürel boyutlarıyla kapsamlı bir şekilde incelemektir. Eseri, yazıldığı dönemin edebiyatı içerisinde konumlandırarak, eserin dönemi birey-toplum ilişkileriyle kurduğu anlatı düzlemi çözümlenmiştir. Bu bağlamda roman, bireyin ruhsal dünyası, içsel çatışmaları, duygusal çözümlemeleri ve dönemin sosyal yapısıyla kurduğu ilişkiler açısından irdelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın Giriş bölümünde Tanzimat'tan günümüze toplumun geçirdiği dönüşümler ve buna paralel olarak Türk romanının ev-

rilmesi/değişimi anlatılmıştır. Birinci bölümünde; yazarın hayatı, edebî kişiliği, sosyal arka planı, romanları ve edebî katkısı, eserlerinde kadın, aile ve toplum konuları ele alınmış, akabinde Mehmet Vecihi'nin eserde kullanmış olduğu dili ve anlatım tarzı, romanda üzerinde durulan temalar ile olay örgüsü ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, romanın kişileri ve karakterlerin *Feryat* romanı anlatısındaki rolü ele alınarak, romanda kullanılan zaman ve zamanın roman anlatısındaki fonksiyonu verilmekle birlikte mekân, mekânın metaforik anlamları da ortaya konulmuştur. Böylece romanın olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman ve mekân kullanımını gibi unsurlar incelenerek, eserin içerik ve yapı düzleminde taşıdığı anlamlar ortaya konulmuştur.

Ayrıca *Feryat* romanının yalnızca sadeleştirmekle yetinmeyip, edebî tarihî ve anlatıbilimsel yönleriyle analiz eden; eserin dönemselle bağlamda kurduğu ilişkiyi çok yönlü bir perspektifle değerlendiren bir inceleme çalışmasıdır. Bu sadeleştirmede harfler kitapta ifade edildiği şekilde verilmekten ziyade günümüz telaffuzuna uygun olarak (Nevzat/Nevzat, Behruz/Bihruz, Feryat/Feryat, etdi/etti, çalışdı/çalıştı, bazan/bazen, çünkü/çünkü) yazılmıştır. Böylece *Feryat* romanı hem birincil bir kaynak olarak okuyucuya kazandırılmış hem de dönemin bireysel ve toplumsal dönüşümlerini anlamada önemli bir metin olarak ele alınmıştır. Söz konusu roman, bireyin iç dünyasını merkeze alan, psikolojik çözümlemelere yoğunlaşan, bireysel trajedi ve duygusal çöküntüleri odağına alan yapısıyla *Feryat* romanı, hem dönem bağlamı içinde hem de edebî estetik yapısı açısından detaylı şekilde ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma, yalnızca romanın içerik analizini değil, aynı zamanda dönemin edebî ve toplumsal panoramasını da göz önüne alarak çok yönlü bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında romanın anlatı çatısı detaylandırılmış; giriş, gelişme, düğüm ve çözüm aşamaları belirlenerek dramatik

yapının gelişimi analiz edilmiştir. Anlatının kronolojik mi yoksa kırık zamanlı mı ilerlediği, iç zaman ile dış zaman arasındaki farklar ve zamanın karakterlerin ruh hâliyle ilişkisi üzerinde durulmuştur. Romanda geçen mekânlar fiziki, toplumsal ve simgesel boyutlarıyla değerlendirilmiş, bu mekânların bireyin iç dünyasıyla kurduğu ilişki çözümlenmiştir. Ana karakterlerin tahlilleri yapılmış, toplumsal konumları, çatışmaları, hedefleri ve romanın dramatik akışındaki rolleri ortaya konmuştur. Bu karakterler üzerinden dönemin birey algısı ve sosyal yapısına dair çözümlemeler yapılmıştır. Bütün bu unsurlar; yalnızca eserin içyapısını değil, aynı zamanda dönemin toplumsal ve edebî dinamiklerini de anlamaya hizmet etmektedir. Roman, bireyin modernleşme sürecinde yaşadığı değer çöküntüsünü, hayal kırıklıklarını ve yalnızlaşmasını; süslü, içli, melankolik bir anlatımla vermektedir. Bu yönüyle yalnızca bir aşk hikâyesi değil, bir toplumsal çözümme ve bireysel trajedi romanıdır.

Çalışmanın önemli bir yönü de, incelediği eseri yalnızca dönemiyle ilişkilendirmekle kalmayıp, aynı zamanda yapısal açıdan modern anlatı teknikleriyle kıyaslaması ve bireyin psikolojik çözümlemesini ön plana çıkarmasıdır. Eserin ait olduğu dönemin romancılığına yönelik yaygın eleştirilerden biri, toplumdan kopuk, bireysel ve elitist bir dil taşımasıdır. Ancak bu çalışmada, söz konusu bireysel anlatının aslında dönemsel çöküntülerin bir yansıması olarak nasıl anlam kazandığı gösterilmiştir. Yazarın dil kullanımı, anlatı teknikleri, metafor ve semboller aracılığıyla kurguladığı estetik dünya da metin içi örneklerle desteklenerek ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu sayede romanın yalnızca konusu değil, anlatımı da analiz edilmiştir.

Bu çalışma, söz konusu döneme ait bir romanı edebî, tarihî ve toplumsal yönleriyle ele alırken; eserin yapısal unsurlarını derinlemesine analiz ederek hem edebiyat okuruna hem de akademik alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Romanın birey-psikoloji-

zaman ilişkisi ekseninde sunduğu yoğun içerik, onu yalnızca bir dönemin ürünü değil, evrensel anlamda insanın yalnızlık, düş kırıklığı ve çözümme temalarıyla da ilişkilendirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, geçmişin edebî mirasını güncel okumalarla yeniden anlamlandırmak bakımından önem taşımaktadır.

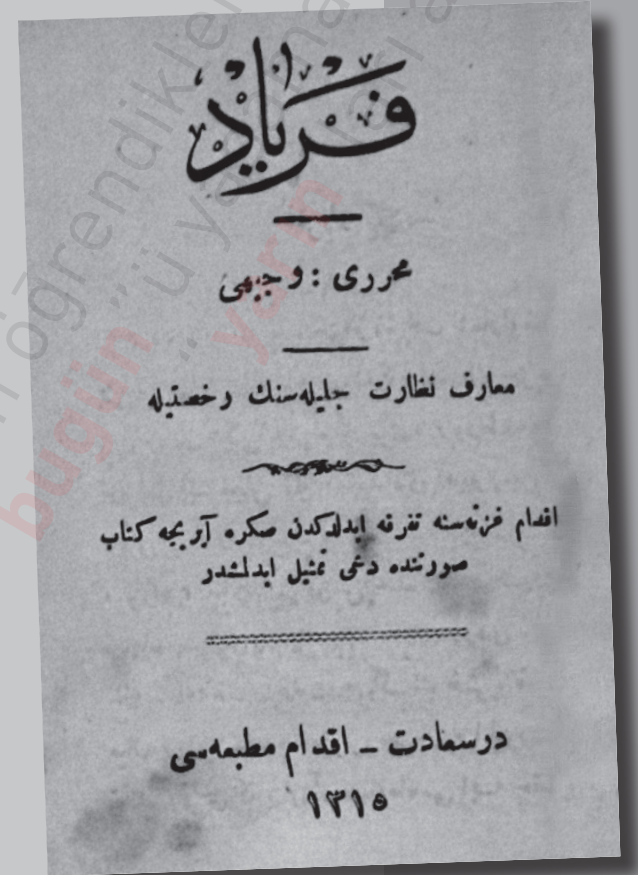
Dolayısıyla bu metni bir çözümlemeden/çeviriden ziyade bir anlama çabası olarak görmek gerekir. Çünkü her güçlü edebiyat eseri gibi, bu roman da kendi çağını aşan, insanın evrensel hâllerine temas eden bir metindir. Bu vesileyle, bu çalışmayı anlamaya çalışan, düşünen ve hisseden her okuyucuya teşekkür ederim. Ayrıca kitabın hazırlanması sırasında akademik hayatımın her aşamasında olduğu gibi bilgi ve tecrübelerini, önerilerini belirtmekten kaçınmayan Prof. Dr. Erdoğan ERBAY ile hayatımın her aşamasında maddi manevi destekleriyle her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Dinçer ÖZTÜRK

Iğdır, 2025

MEHMET VECİHİ
FERYAT

METİN

FERYAT

Muharriri: Vecihi

Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi'nin Ruhsatıyla

İkdam gazetesine tefrika edildikten sonra ayrıca kitap sûretinde
dahî temsîl edilmiştir.

Dersa'âdet İkdam Matba'ası

1315

FERYAT

1

Feryat, bahâr-ı ömründe hazân-zede-i baht-ı nâ-sâz olmuş bir yetimin enîn-i mazlûmânesidir ki, âheng-i hazîni bir makbereden akseden âh-ı tahassürü, bir vartagâh-ı tezelzülden işidilen nâle-i istimdâdı andırır.

Ben feryâdı işittiğim vakit, mahkûm-ı te'sîri olan “nevzât-ı” bî-çâresi firâş-ı ihtizârînin esîri idi. Soluk dudaklarıyla sîmâ-yı zerdî, daha hâk-i siyâha tekallüb etmemişdi. Kesik nefesi, inkitâ'a meyyâl bir sûrette, sadr-ı mecrûhunu tehzîz eyliyordu. Teslîm-i rûhu andıran âh-ı mazlûmânesi ise hakîkaten bir feryâtta ibâret kaldı. Fakat –serencâmına vukûfum hasebiyle– feryâdının icmâl-i me'âli şu kitâbı vücûda getirdi.

Nevzat, sonra berf ü bârân-ı şitâ altında çürümüş nahl-i nâzenîn şeklindeki vücûduyla mâzî gibi tebâ'üd ede ede unutulmuş bir mevtâ oldu. Sîmâ-yı hazîni, ruhsâre-i hazân rengi toprak kesildi. Dudakları bitti. Dendânı döküldü. İzâmı çürüdü. Lâkin aks-i vâveylâsı henüz sîmâh-ı te'essürden zâil olmadı. Mezârı ise günde birkaç pâ-yı tesâmühün pâ-mâli bulunduğu için hâbgâh-ı ebedîsi bugün feyz-i tabî'atla yetişmiş sebz ü berk-i çemenden bile mahrûmdur.

Toprak olmuş kalbi, hâke serilmiş saçları gibi serencâm-ı hayâtı da mağlûb-ı nisyân olmamak için meâl-i feryâdını –kendi lisânında– bir vasiyetnâme şeklinde yazdım. Mâzî olan müstakbelini şu sutûr-ı siyâh arasında subh-ı sâdık gibi izhâra çalıştım. Feryâdın tefsîri benim, âhengi nevzâdındır. O feryât etti, ben tercüme eyledim. Maksat dâmen-keş-i hayât olmuş bir ölünün ibkâ-yı nâmıdır. Buna azmeden hâme-i ihtisâs ise –velev benimki kadar kem-nisâb-ı kudret bulunsa da– sâmit mezâr taşlarına târîh-i vefât hakk eden âhenin kalemlerden daha kaviyyü't-te'sîr olur zannedirim. 20 Şubat sene [1]314 / Edirne

Nezvat'ın tefrîşi seng-i musallâ, rengi mevt-i mü'ebbed, örtüsü kefen şeklindeki firâş-ı ihtizârından akseden feryâdı bana şu me'âli işrâb eyledi.

Kaynakça

- Anamur, H. (2013). *Başlangıcından Bugüne Fransızcadan Türkçeye Yapılmış Çeviriler İle Fransız Düşünürler; Yazarlar; Sanatçılar Üzerine Türkçe Yayınları İçeren Bir Kaynakça Denemesi*. Gündoğan Yayınları.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*. İnkılâp Kitabevi.
- Aytaç, G. (1999). *Çağdaş Türk romanları Üzerine İncelemeler*. Gündoğan Yayınları.
- Bataille, G. (2004). *Edebiyat ve Kötülük* (Çev. A. Sönmezay). Ayrıntı Yayınları.
- Çiftçi, G. (1999). *Mehmet Vecihi Efendi: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü).
- Gövsâ, İ. A. (1946). *Türk Meşhurlar Ansiklopedisi*. Yedigün Neşriyat.
- İnal, İ. M. K. (1970). *Son Asır Türk Şairleri (C. 10)*. Millî Eğitim Basımevi.
- Karaalioglu, S. K. (1982). *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 2: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*. İnkılâp Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2018). *Ara Nesil Edebiyatı*. Salkım Söğüt Yayınları.
- Kudret, C. (1977). *Edebiyatımızda Hikâye ve Roman 1*. Varlık Yayınları.
- Mardin, Ş. (2018). *Türk Modernleşmesi*. İletişim Yayınları.

- Moran, B. (1985). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Roman*. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi (Cilt 2, ss. 411-412). İletişim Yayınları.
- Önal, M. (1985). *Vecihî Bey'in Hikâyelerindeki Fiktif yapı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi).
- Öztürk, D. (2020). *Mukaddimeler Zaviyesinden Tanzimat Dönemi Gazeteleri*. İletişim Yayınları.
- Özön, M. N. (1985). *Türkçede Roman*. İletişim Yayınları.
- Vecihi, Mehmet. (1315), *Feryat*. Dersaadet İkdam Matbaası.

MEHMET VECİHİ BEY'in **FERYAT** ROMANI (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Seslenen Bir Roman)

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinin sancılı dönemi, bireysel trajediler ve toplumsal dönüşümlerle iç içe geçmiş bu eser, dönemin sosyal ve kültürel atmosferini ustalıkla yansıtır. Roman, modernleşmenin getirdiği çatışmaların, kadın-erkek ilişkilerinin ve sınıfsal ayrımların derinliklerine inerken, bireyin iç dünyasındaki karmaşayı ve yaşadığı travmaları etkileyici bir dil ve psikolojik derinlikle gözler önüne serer.

Yazarın dili, dönemin Osmanlıca ve Türkçe senteziyle şekillenen anlatımı, okuyucuya hem tarihi hem de estetik bir deneyim sunar. Karakterlerin içsel monologları ve çevre tasvirleri, eserin hem edebî hem de sosyolojik açıdan zengin bir kaynak olmasını sağlar.

Feryât, yalnızca edebî bir yapıt olmanın ötesinde, Türkiye'nin geçiş dönemine ışık tutan önemli bir belge niteliğindedir. Okuyucuya tarih, psikoloji, sosyoloji ve edebiyatın kesişiminde derin bir düşünce yolculuğu vaat eder.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-86-4

9 786255 905864